

ВОВЕД

Организацијата НовАсном со голема загриженост ги следеше околностите пред, за време и после пописот во Република Македонија, одржан во 2021 година, како и резултатите од истиот, знаејќи дека пописот е најважната статистичка операција која придонесува за подобро формулирање на економски, социјални, здравствени и други политики се со цел подобрување на животот на граѓаните на една земја.

Во нашиот случај, пописот има и додатна улога, го регулира политичкото носење на одлуки и уредување на нашата држава како што е одредено со Охридскиот договор и имплементирано во Уставот и низа закони.

Во основа постојат два интереси, едниот е од најголемата малцинска заедница во Македонија која сака, никогаш не биде испод 20% од вкупното население и со тоа, да постигне задржување на статусот доделен со Охридскиот рамковен договор и низата изнудени бенефити што произлегуваат од истиот. Од оваа гледна точка, најголемата малцинска заедница во Македонија, секогаш ќе има интерес да биде изнад 20% од вкупната популација на Македонија.

Од друга страна, интересот на македонскиот народ во Република Македонија е, со пописот, да се потврди неговата доминантна улога во државата, да биде потврден неговиот доминантен дел во вкупното резидентно население и клучната улогата во донесувањето на одлуките за иднината на земјата, да нема нереално фаворизирање на малцинската заедница, да нема „напумпани“ бројки кои апсолутно се несоодветни со реалната бројка на малцинската заедница, да нема погрешна и извртена или фингирана бројка од која, ќе произлезат низа права што ќе се базираат на нереална основа. Имено, да нема исфорсирана и нереална поделба на моќта во државата, нови закони, неосновани уставни промени и внатрешно реструктурирање на Македонија што ќе бидат спротивни на интересите на мнозинството од македонските граѓани.

Организацијата НовАсном, е во постојана борба за вистината, праведноста и стручноста да бидат на прво место, а посебно кога станува збор за методологијата, организацијата на пописот како и пописните резултати.

За таа цел, ја контактиравме универзитетскиот професор Благица Новковска и поранешен директор на Државниот завод за статистика, врвен независен, надворешен, самостоен експерт, која има долгогодишно искуство во статистичката област и ја замоливме да изготви анализа на досегашните пописни резултати.

Повелете прочитајте ја нејзината експертска анализа

БЛАГИЦА НОВКОВСКА

Проф. д-р Благица Новковска е универзитетски професор, доктор по економски науки и магистер по социјална политика. Покрај академските активности работи и како независен меѓународен консултант и истражувач.

Претходно работела 27 години во Државниот завод за статистика од кои десет години како директор на институцијата. Во тоа време организираше и водеше два пописи на населението домаќинствата и становите, а учествувала на високо ниво во реализацијата на уште два пописи. Го организираше и раководела со првиот Попис на земјоделието после осамостојувањето. Учествовала и имала поголем број проектни активности за подготовка, обработка и анализа на пописите и пописните податоци во повеќе земји од Југоисточна Европа и Океанија.

Како експерт работела на многу проекти на меѓународните институции од кои најзначајни се проектите со: Светската Банка, Меѓународниот монетарен фонд, Меѓународната организација за трудот, УНИЦЕФ, УНФПА, ИОМ, Европската комисија, Европската Фондација за Обука, како во Македонија, така и во регионот на Југоисточна Европа, во Африка и Океанија. Коавтор е на повеќе книги и автор на 48 научни трудови објавени во национални и меѓународни списанија.

Автор: Проф. д-р Благица Новковска, универзитетски професор, меѓународен консултант и истражувач

ВИСТИНАТА ЗА ПОПИСНАТА НЕВИСТИНА

Пописната невестина е веќе публикувана, а погрда е од тоа што го препоставуваа оние кои беа свесни дека се организира и спроведува политичка активност со целосна употреба на официјалната статистичка институција во сите фази.

Досега презентираниите податоци од таквиот попис многу јасно покажуваат дека се стокмени да бидат основа за многу политики кои ќе предизвикаат големи последици по живеачката на сите кои се реално тука. За „убавините“ на тие кои со т.н. Попис се сместени тука, а реално не се, повеќе ќе дознаеме во блиска иднина.

Во периодот на подготовките за спроведување на пописните активности најрелевантно прашање беше дали се подготвува реално пребројување кое ќе обезбеди да дознаеме кои сме и колку сме во Република Македонија.

Со законот за попис беше испратена многу јасна порака дека се подготвува попис со кој нема да дознаеме кои сме и колку сме, туку колку и за кого е договорено да го има во РС Македонија. А потоа се беше „законски“!

Пописни подготвителни патешествија

Од самиот почеток на пописните подготовки јавноста беше соочена со: селективно, нецелосно, конфузно и недоволно транспарентно претставување на содржината на пописот, како и на начинот на неговото спроведување. Ваквите состојби требаше да ја алармираат вкупната јавност, но и да ја анимираат стручната јавност за согледување на причините за ваквиот пристап кон најмасовната но и најважната статистичка активност.

Изостана континуирана заинтересираност и будност од страна на населението кое живее во Република Македонија за текот на пописните подготовки. А токму тоа население ќе ги доживува и преживува пописните резултати и тоа секојдневно.

Изостана и континуирана заинтересираност на стручната јавност, но тоа и не изненадува затоа што кога и да има сериозни предизвици стручната јавност одмара и „не е од тука“, а се буди само кога ќе засвони алармот дека ќе почнат платени проектни активности.

Ваквиот однос на јавноста им остави слободен простор на главните организатори на Пописот да го подготвуваат согласно политички договорените цели. Истовремено, ја злоупотребуваа и употребуваа официјалната статистика во секоја фаза од пописните активности почнувајќи од организирањето, спроведувањето, обработката и објавувањето на пописните

резултати. На статистичарите им ја оставија улогата да го плашат населението со казни и на крајот од планираното пописно патешествие да ги презентираат податоците кои всушност немаат никаква статистичка употребна вредност.

Пописот требаше да се спроведе во почетокот на 2020 година, но се одложи за почетокот на 2021 година, а се спроведе од 5-ти до 30-ти септември 2021 година. Иако како главна причина за одложувањата беше посочувана пандемијата COVID 19, сепак пописот се реализираше во септември 2021 кога се уште пандемијата беше интензивно присутна. Голем број земји го одложија спроведувањето на пописот во 2021 година токму заради пандемијата, а инсистирањето да се спроведе Пописот во РСМ по секоја цена само ги потврди сомневањата дека МОРП да се реализира договорениот политички попис до крајот на 2021 година, без оглед на сите ризици. Неподготвеноста на институциите за оваа најмасовна и најскапа статистичка активност и по период од една и пол година од првично планираниот период за спроведување исто така е во прилог на тезата дека целиот тој период бил користен за подготовка на политички услови и предуслови за поуспешно реализирање на политичкиот попис, но не и за стручна и методолошка подготовка. Во овој подготвителен период во пописно-политичката игра влезе и политичкиот лидер на најголемата опозициска партија кој даде недвосмислена и јасна поддршка за спроведување на Пописот. Од некој кој бараше одложување на Пописот се додека не се прецизира и подготви пописна методологија целосно усогласена со меѓународните стандарди, стана главен поддржувач на политичкиот попис, иако бил свесен дека со примена на политичката методологија ќе биде реализиран отпис на македонскиот народ. Добро осмислената драматургија на лидерот на опозицијата и неговите поддржувачи и нивната поддршка на власта во отписот на македонскиот народ беше секојдневно присутна во текот на спроведувањето на политичкиот попис. Тие го дополнија и засилија останатиот добро организиран политички притисок врз македонското население, да се попише. Има и други за паметење кои интензивно агитираа за учество на македонците и овде и во странство во политичкото-пописно отпишување на македонците, не помалку важни од истакнатите „патриоти“ но се на ред за спомнување во друга прилика.

Дека нема да има реално попишување на населението, домаќинствата и становите ниту во земјата ниту во странство беше јасно уште при објавувањето на законот за попис.

Во него беше предвидено дека со Пописот ќе бидат опфатени:

1. Лица - државјани на Република Северна Македонија кои имаат живеалиште или престојувалиште во Република Северна Македонија, **без оглед на тоа дали во моментот на Пописот се наоѓаат во Република Северна Македонија или во странство,**

- странски државјани кои престојуваат во Република Северна Македонија со одобрение за престој и

- лица без државјанство кои во моментот на спроведување на Пописот се затекнати во Република Северна Македонија. **2. Домаќинствата на лицата од ставот 1 на овој член. 3. Станови и други населени простории.**

Со ваквиот опис на главните единици кои ќе бидат попишувани беше пратена јасна порака дека ќе се попишува согласно политичките потреби и без целосна примена на меѓународните статистички стандарди и дефиниции кои се однесуваат

на пописи на населението, домаќинствата и становите. Ваквото дефинирање значеше еднакво пописно методолошко третирање на сите лица, домаќинства и станови без разлика дали лицата се во земјата или се во странство.

Без јасно дефинирање на должината на присуство или отсуство од РСМ како критериум за разграничување на лицата кои се резиденти или нерезиденти и без дефиниција за категоријата вообичаено место на живеење, беше јасно дека ова ќе биде т.н. попис со отворени можности за организаторите да манипулираат со податоците во текот на нивната обработка. Со законското дефинирање на можноста трети лица да даваат податоци за оние за кои ги знаат состојбите беше јасно дека ќе биде спроведен еластичен попис – ќе се попишат толку и такви лица како што е договорено. И секако, потоа на овие лица ќе им бидат додадени домаќинства и станови. Ова е прв попис на население на територијата на Република Македонија за кој не беа дефинирани никакви механизми и контролни активности за опфатот и квалитетот на пописните податоци. Спомнувањето на некакви административни збирки на податоци како поддршка на пописните активности за добрите познавачи на тоа какви бази „има“ беше уште еден црвен аларм дека свесно пописот ќе се реализира со некаков инженеринг по нарачка.

И така, со почитување на ваквиот закон за попис, РСМ спроведе еластичен попис со електронски помагала.

Пописот отпочна во нездрави околности создадени од: постоење на пандемија COVID 19, големо секојдневно политичко влијание врз реализацијата на активностите, политичко агитирање и речиси секојдневни закани и заплашувања на лицата кои живеат во земјата да се попишат, а кои беа свесни дека се случува нешто што нема да им донесе никакво добро.

Пописот отпочна со ненавремен избор на потребните учесници во пописните активности, со недоволна обука на избраните попишувачи и сите други учесници во пописот, чијшто број пред почетокот на пописните активности на теренот беше многу помал од предвиденото, со апликации за попишување и самопопишување кои не беа квалитетно подготвени, а што се потврдуваше со честите технички проблеми и прекини во пописните активности на теренот. Ваквите состојби и случувања во текот на спроведувањето на пописот ги поставија и легитимните прашања за заштитата на индивидуалните податоци веќе собрани во услови кога и формално беше кажано дека процесот на самопопишување беше хакиран.

Но, пописот МОРАШЕ да почне, да трае и да заврши. И секако со тоа да биде даден легитимитет на тоа што е собрано, дополнето, додадено и стокмено за јавноста.

Што било „попишано“ ?

Објавувањето на дел од пописните резултати до овој момент (една година по спроведувањето на пописот), не само што ја потврдува основата за загриженост дека ќе бидат добиени нерелевантни и неточни податоци, туку и ја продлабочува.

Основни единици на попишувањето се: лица, домаќинства и станови.

„Попишани“ лица: Биле попишани и дефинирани како **резиденти**, 1 704 452 лица без разлика дали биле во земјата или странство и без разлика кој ги дал податоците за нив. Така е според законот за попис. Кон оваа бројка додадени се

непопишани 132 260 лица како лица за кои беше дадено објаснување дека се оние кои бојкотирале. Таква категорија ниту беше предвидена во законот за попис, ниту пак беше предвидена постапка за методолошки третман на таквите лица. Во законот за попис воопшто не е предвидено оние кои не биле попишани или кои не сакале да бидат попишани да се вклучат во вкупниот број на резидентно население. Организаторите на т.н. попис одлучиле дека е потребно кон попишаните лица да додадат уште 132 260 лица или за 7.2 % да го „подобрат“ попишаното. Анализата на досега објавените сетови на податоци покажува дека овие непопишани лица се вклучени и распоредени во вкупното резидентно население согласно целите и потребите на организаторите на пописот. Начинот на кој се распоредени овие лица во поделните сетови на податоци потврдува дека во административните извори нема податоци за нивните социо-економски и етно-културни карактеристики. Заради тоа некаде се целосно класифицирани како „непознато“, некаде само делумно се третирали како „непознато“, а во одредни сетови на податоци целосно се вклопени во попишаните.

Утврдувањето на бројот на лица кои ќе бидат третирани како „бојкотирачи“ и критериумите за нивната распределба и вклучување во вкупните резултати им се познати на организаторите на овој т.н. попис, а за добрите познавачи на пописната методологија многу е релевантна претпоставката дека овој број на лица всушност бил потребен за повеќе цели, а една од нив е да ја „оправда“ големината на избирачкиот список.

Биле самопопишани/попишани/допишани и класифицирани како **нерезиденти** 260 606 лица. Овие нерезиденти се сместени/разместени по општините во РСМ каде што живеат резидентите. Ова е „најиновативниот“ дел од политичкиот попис. Имено, не постои статистички стандард ниту методолошко објаснување според кои нерезидентите, коишто се всушност резиденти во други земји, би биле распределени како да се тука. Бидејќи за нерезидентите не се знае ништо освен полот, етничката припадност и општините каде што ги разместиле организаторите на пописот, овие лица стануваат помистериозни дури и од оние класифицирани како непопишани резиденти.

Чудно но вистинито – за распоредените нерезиденти по општините во РСМ нема податоци за тоа во кои земји овие лица се резидентни, кои се нивните образовни, економски, социјални, миграциони, етно-културни карактеристики или демографски-карактеристики. Жално, но за овие лица за кои не се знае речиси ништо (освен полот и етничката припадност) не постојат податоци дали имаат семејства/домаќинства, иако според законот за попис за сите кои имаат живеалишта во РСМ треба да се соберат податоци и за нивните домаќинства и станови.

Многу зачудува фактот што речиси ништо не се знае за овие лица, а токму на нив им беше овозможено да се попишуваат кога сакаат, колку сакаат и од каде сакаат. А беше предвидено и во нивно отсуство да ги опишуваат / пријавуваат / попишуваат тие што најдобро ги знаат информациите за нив. И клучниот статистичко-пописен критериум, т.н. критичен момент, на којшто треба да се однесуваат состојбите за нерезидентите, за овие лица не беше момент туку поволен период кој траеше од март до октомври 2021.

Една година по завршување на Пописот, отсуството на целосни и детални податоци за $260\,606 + 132\,260 = 392\,866$ лица (19 % од вкупно „попишаните“) покренува сомневање дека за најголемиот дел од овие лица не постојат електронски пописници пополнети со самопопишување, попишување, ниту пак постоеле податоци од збирките на податоци за да се

употребат. Во вакви околности логичен заклучок е дека тоа било направено со употреба на збирката од матични броеви од коишто се оформува избирачкиот список, а нивната распределба и во случајот со „нерезидентите“ и во случајот со непопишаните резиденти се базира на политички договор.

Според објавените резултати од пописот 2021, населението класифицирано како резидентно брои 1 836 713 лица, живее во 598 632 домаќинства, а според објавените податоци, резидентите живеат во 533 659 живеалишта. „Попишани се“ 839 174 станови, од коишто голем дел се ненаселени.

Имајќи предвид дека нерезидентите се разместени по општините во РСМ, но без информации за нивните живеалишта, треба да се очекува дека вкупниот број на живеалишта во РСМ е многу поголем од досега објавеното. Без да се објават целосните/вкупните податоци за становите и живеалиштата по општините и за видот на домаќинствата/семејствата кои живеат во нив, нема да бидат можни анализи на состојбите со становите и живеалиштата ниту на национално ниту на регионално/општинско ниво. Ваквото нецелосно објавување на податоците води до лимитирани можности за подготовка на квалитетни станбени, инфраструктурни политики и стратегии за подобрување на условите за живеење.

По цела година од спроведувањето на пописот загрижува што не се целосно објавени податоците за резидентното население, а кај објавените податоци впечатливо е релативно високото учество на лица класифицирани како: непознато, не се изјасниле и друго.

Не се објавени податоците за нерезидентите (освен за полот и етничката припадност). иако според законот за попис истите сетови на податоци како за резидентите треба да бидат обработени и објавени и за нерезидентите. **Не се објавени податоци за надворешните миграции/ за отселувањата од РСМ** и затоа продолжува секојдневното импровизирано интерпретирање за бројот на лицата кои заминале од РСМ. Не се објавени податоци за неактивното население. Нема податоци за земјоделските активности на лицата и домаќинствата иако во пописната методологија е предвиден посебен сет на прашања. Забележително е и неobjавувањето на податоци за одредени карактеристики на попишаните лица или нивно објавување само во одредени сетови на податоци што ги лимитира можностите за целосни и детални анализи.

Така, во одредени сетови на податоци недостасуваат податоци за возрастни групи, а има за пол и место на живеење, а ако има за возрастни групи нема за образовно ниво на лицата или пак за местото на живеење. Во досега објавеното недостасуваат податоци на регионално ниво, па останува корисниците сами да ги агрегираат општинските податоци за да добијат податоци на ниво на регион. Сето ова ги ограничува анализите, ги зголемува ризиците за погрешно користење на податоците, а ја зголемува и недовербата во тоа што е објавено.

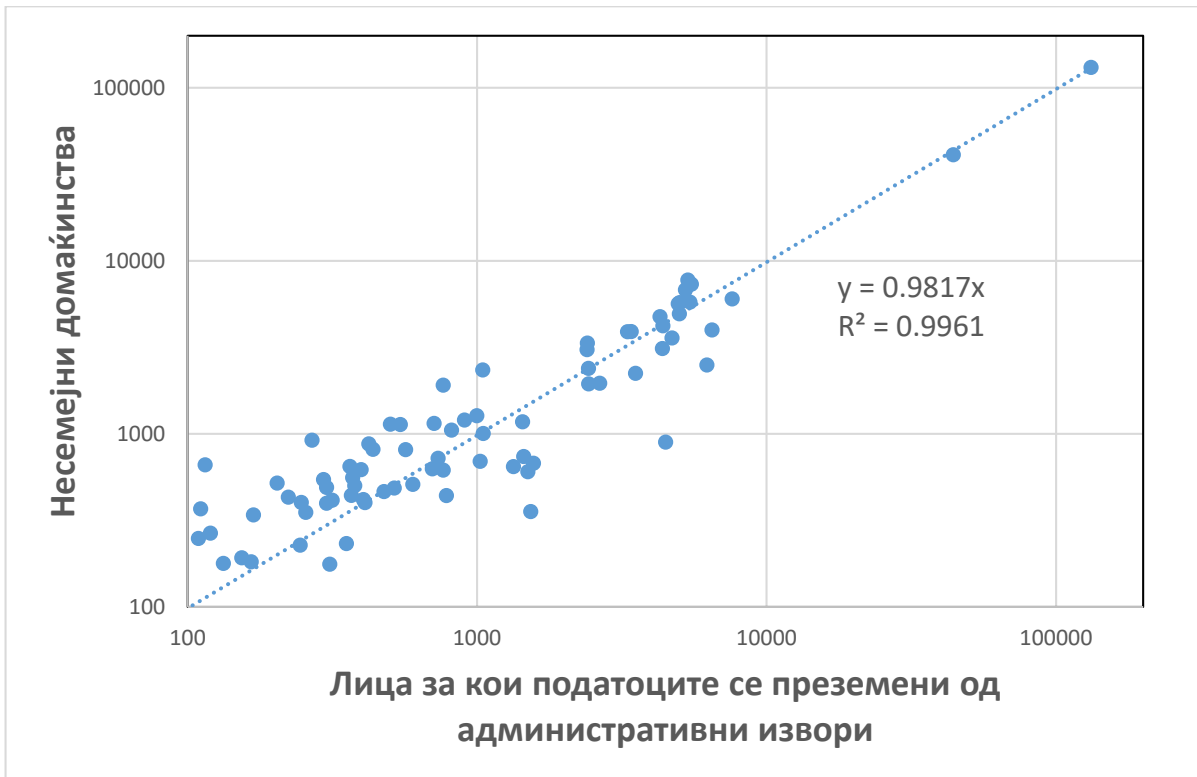
Попишани домаќинства и семејства: „Интересни“ се објавените податоци за домаќинствата и семејствата на резидентното население. Презентирани се податоци за два вида домаќинства и тоа: семејни и несемејни домаќинства. Кај семејните домаќинства доминантни се домаќинствата со едносемеен состав и во нив живеат 1 401 814 лица. Презентирани се многу видови на комбинации на составот на ваквиот вид на семејства но она што отвора дилема е кои се домаќинствата кои се едносемејни ама со нив во истото живеалиште живеат и други лица. Дури **260 603 лица** живеат како други лица во семејства кои имаат различен семеен состав (на пр. брачен пар со деца и други лица, невенчан пар

со деца и со други лица, мајка со деца и други лица, татко со деца и други лица, итн.). За овие лица чиј број е навистина висок и кои се именувани како други лица присутни во формални семејства нема никакви дополнителни информации за нивната возраст, пол, економски статус и причина за присуство во семејството што остава простор за многу претпоставки за причините и мотивите за дополнување на многу семејства со други лица.

Недостатокот на податоци за нерезидентите и за нивните домаќинства, семејниот состав и живеалишта остава простор за нивно поврзување со оваа категорија (семејства со други лица) особено што со законот за попис беше предвидена можност за нерезидентите освен со самопопишување да се изврши попишување и со давање на податоци од лица кои се во РСМ, а добро ги знаат податоците за нив. Кај несемејните домаќинства доминантни се самечките домаќинства во кои живеат 130 908 лица.

Во податоците за семејствата според составот е објавено дека 202 524 лица не се дел од семејствата. Сите овие податоци за домаќинствата и семејствата и посебно за лицата кои се класифицирани како лица -самци или лица кои живеат во исто живеалиште со некое семејство ама не припаѓаат на тоа семејство, ги зголемува дилемите околу веродостојноста на податоците за бројот и составот на домаќинствата и семејствата. Пред се заради фактот што **административни бази со детални податоци за составот на семејствата и домаќинствата, нема!** Нејасно е од кои административни извори се земени детални податоци за семејствата/домаќинствата на 132 260 лица и како се распределени низ општините во РСМ. Но многу е јасна високата корелација на распределените 130 908 несемејни домаќинства (самечки домаќинства) и лицата за кои податоците се преземени од административни извори (Слика 1).

Слика 1: Корелација на бројот на лица за кои податоците се преземени од административни извори за дадената општина со бројот на лица во несемејни домаќинства по општини

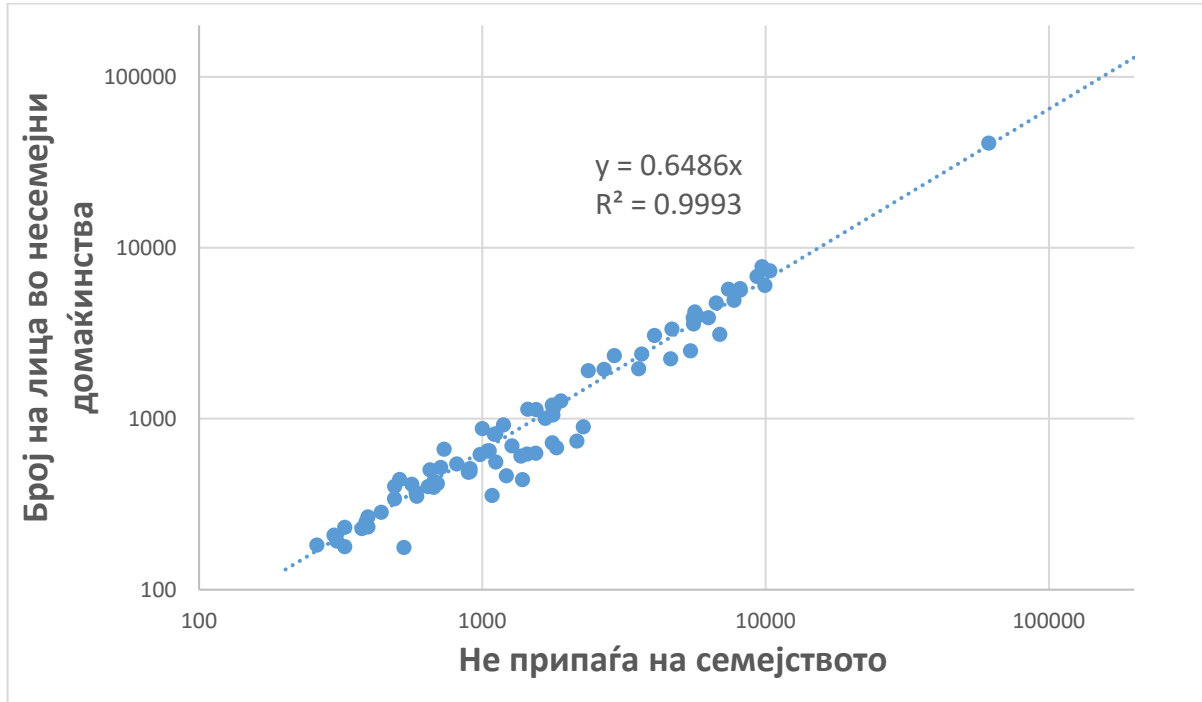

Коефициентот на корелација е 0.998, а коефициентот на пропорционалност 0.98. Ова би можело да биде резултат на произволно припишување/попишување на лицата за кои се тврди дека податоците се преземени од административни извори во одредени видови на домаќинства односно нивно класифицирање како несемејни/самечки домаќинства.

Посебно индикативна корелација се добива помеѓу бројот на лицата во несемејни домаќинства и бројот на лица што не припаѓаат на семејството (Слика 2). Тоа би можело да биде резултат од удвојување на дел од лицата од една во друга категорија, обезбедувајќи на таков начин податоци што го компензираат учеството на лица за кои се тврди дека податоците се преземени од административни извори. Во случајот на определување на припадноста на домаќинства, не постојат никакви административни извори од кои би можеле да се извлечат информациите. Оттука, презентирањето резултати за домаќинствата и семејствата во коишто не се издвоени оние лица што не биле попишани не може во никој случај да биде оправдано. И посебно што за овие лица со голема леснотија беше објавено дека за нивните етно-културни карактеристики нема податоци и беа издвоени уште во првиот сет на објавени пописни податоци. Анализата на досега

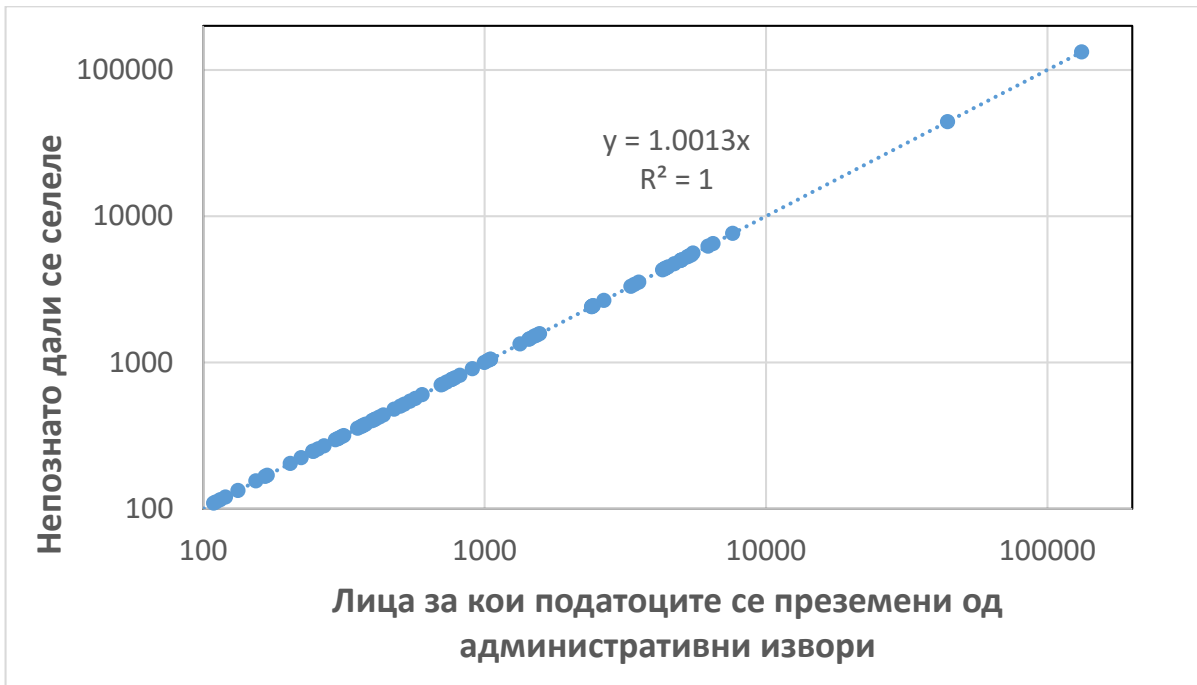
објавените податоци потврдува дека 132 260 лица се „потребната бројка“ за дополнување, и одземање имајќи ја предвид претпоставената етничка припадност на овие лица..

Слика 2: Корелација на бројот на лицата во несемејни домаќинства и бројот на лица што не припаѓаат на семејството по општини

Највпечатлива корелација е онаа помеѓу бројот на лица за кои податоците се преземени од административни извори за дадената општина со бројот на лица за кои е непознато дали се селеле (Слика 3). Тука е очигледно дека само се префрлени податоците за лица за коишто се тврди дека податоците се преземени од административни извори за дадената општина во колоната за бројот на лица за кои е непознато дали се селеле а се презентирани во табелата со податоци за вкупното автохтоно и неавтохтоно население (доселени лица) . Иако за овие промени (доселувања и селења) има административни податоци изненадува што не се употребени за да се прецизира големината на автохтоното население и целосно 132 260 лица се класифицирани како „непознато“.

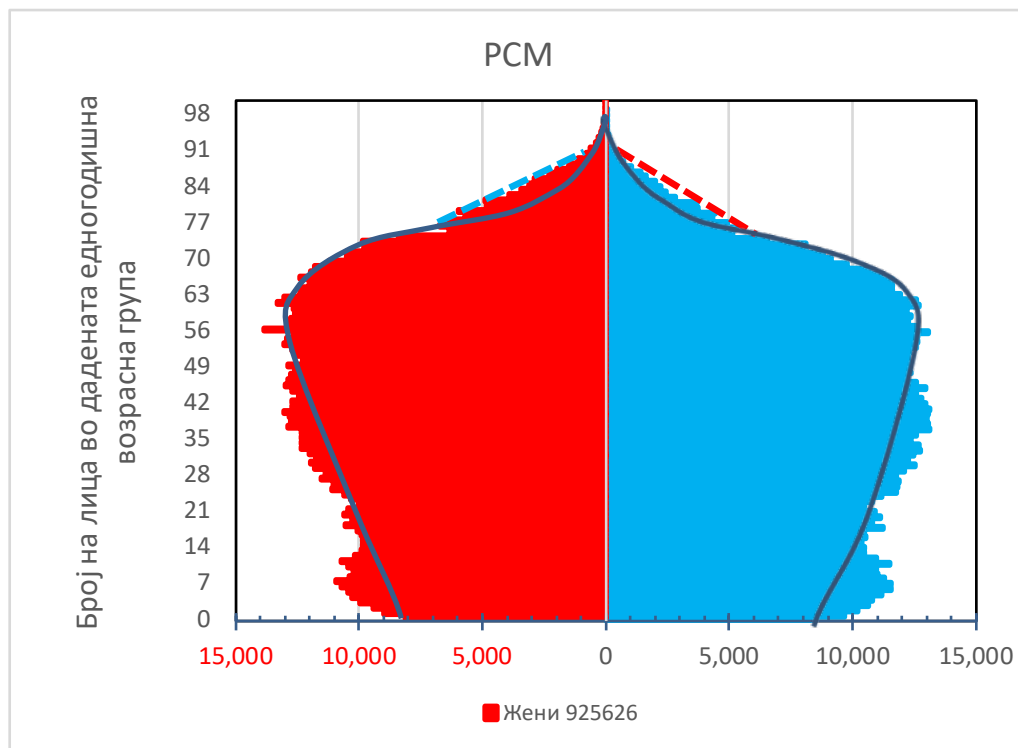
Слика 3. Корелација помеѓу бројот на лица за кои податоците се преземени од административни извори за дадената општина со бројот на лица за кои е непознато дали се селеле

Резидентно население според возраст и пол: Анализата на возрастната структура на резидентното население покажува дека таа структура за РСМ е невидено „уникатна“, а од неа може да се „прочитаат“ многу специфичности кои очигледно не се резултат на природни демографски промени. Така, ако се анализираат податоците за резидентното население по поединечни годишни групи на возраст и по пол забележителни се отстапувања од природните промени кај населението (Слика 4). Овие отстапувања се најголеми кај младото население (до 14 години) и кај најстарото население. Двете „задебелувања“ на пирамидата (помеѓу 0 и 14 години и помеѓу 20 и 50 години) се нешто што се набљудува во случај на изразени бранови на имиграција како што се случувало во развиените земји во одредени периоди. Имено, при вакви масовно доселувања најчесто доаѓаат брачни двојки што се во период кога ги прошируваат семејствата, а тоа води до значителен пораст на населението за дадени возрастни групи. Објавените податоци за возрастната структура на резидентното население покажува такви состојби, а **тоа е спротивно на сите индиции и тврдења дека постои масовна емиграција од земјата кон странство**. Единствената опција којашто може да го покрие овој видлив „суфицит“ е „административното“ допишување на лица во збирките на податоци и нивно превземање за пописните потреби или директно импутирање во пописните резултати. Ова е најверојатно поврзано и со големиот број на лица за кои е непознато дали се селеле (132 260), односно дали се автохтоно население или доселено.

Кај најстарите возрасни групи (над 70 години) наместо експонецијално „згаснување“ (очекувана крива) во голем интервал се набљудува линеарно менување или побавни промени (испрекинати линии). Посебно зачудуваат овие неприродни зголемувања на старото население кои доколку се реални би можеле да се должат на зголемен интерес на возрасни лица над 70 години масовно да се доселуваат во РСМ, или пак на ненадејно продолжениот животен век на најстарите лица. Ова силно укажува на можноста во овој дел да биле избројани многу веќе починати лица со „административно“ допишување, а во функција на оправдување на избирачкиот список.

Слика 4. Популациона пирамида на населението на РСМ изведена од објавените резултати од Пописот 2021

Сигурно имало и посебни фактори кои имале влијание врз чудните поголеми учества на младите под 14 години во поединечните возрасни групи. И тука се видливи поголеми отстапувања од очекуваните природни промени кај овие возрасни групи.

Резидентно население и фертилитет: За анализа на фертилитетот се потребни повеќе податоци но досега објавените само укажуваат на потребата од голема внимателност при употребата на овие податоци заради очигледната нерелевантност. Објавени се податоци за вкупното женско население на РСМ на возраст над 15 години според бројот на

живородени деца, по возраст, по општини. Податоците се однесуваат на 775 026 женски лица на возраст над 15 години од коишто 577 930 жени имаат живородени деца, а 197 096 лица не родиле. Во оваа вкупна бројка се распоредени и 52 495 жени на возраст над 15 години, а се дел од категоријата класифицирана како лица за кои податоците се земен од административни извори. Таква административна база за 800 000 жени со информации за секоја од нив дали било кога раѓала или не и ако раѓала колкав е бројот на живородени деца, **нема**. Оттаму воопшто не е јасно по кој критериум за 52 485 жени се доделени/импутирани некакви фертилни состојби.

Брачен статус на резидентното население:

Слична е состојбата и со објавените податоци за брачен статус. При презентирањето на податоците за резидентното население на возраст над 15 години според брачниот статус, пол, возраст, по општини, се појавува категоријата „непознато“ за 30 338 лица. Нејасно е дали овие лица се дел од „административците“, а тоа би значело дека за третина од нив нема податоци во административните извори или пак од оние кои се попишувале над 30 000 лица не знаеле каков им е брачниот статус. Како и да е, релевантноста на овие податоците е дискутабилна.

Загрижувачка е употребата на лицата категоризирани како „лица за кои се преземени податоци од административни извори“ и во секој сет на податоци оваа употреба е различна.

Таков е случајот и со податоците за издржуваните лица и нивните издржаватели според различни карактеристики.

Во табелата под наслов: *Издржувано население по возраст и пол, по општини, според занимање на издржувателот, Попис 2021*, се наоѓаат следниве податоци: за состојбите на ниво на РСМ е објавено дека за 137 769 лица е непознато кое занимање го имаат, а се евидентирани како вработени издржаватели на 450 766 издржувани лица. Значи, за **23 %** од издржуваните лица не се знае кое е занимањето на лицата што ги издржуваат.

Од една страна овие бројки за непознато занимање (137 769 лица) и непознато за секторот на дејност во кои се вработени издржавателите (127 884 лица) се блиски до бројката за лица за кои податоците се преземени од административни извори (132 260 лица).

Од друга страна, во сетовите на податоци за економските карактеристики на населението кај податоците за вработени по занимања и по сектор на дејност има многу помалку лица со непознато занимање (12 835) и уште помалку со непознат сектор на дејност (1 834). Имајќи предвид дека за најголемиот дел од издржуваните лица (450 766 од вкупно 496 009) издржувателот е член на домаќинството, попишан едновремено со издржуваните лица, не е очекувано бројот на лица за кои не е познато кое е занимањето на издржувателот да биде десет пати поголемо од најдениот број на вработени со непознато занимање, а уште помалку да има однос околу 100 за секторот на дејност. **Најверојатно овде се работи за припишани лица во категоријата издржувани лица без да има за нив податоци добиени со попишување.**

Писменост на резидентното население: За 18 897 лица од вкупното резидентно население е објавено дека се неписмени, а за 45 174 лица дека е непознато дали се писмени или не. Овие податоци создаваат повеќе дилеми: првата е колку се релевантни податоците за писменоста на населението, пред сè заради големата застапеност на младите во

категоријата „непознато“. Од вкупниот број на лица за кои е непозната нивната писменост, 35 % се на возраст од 15 до 29 години. При вакви состојби не е јасно кои политики и стратегии за младите би се подготвувале ако нема целосни, детални и квалитетни податоци. А такви податоци се очекуваат токму од пописите на населението. Втората дилема е дали и податокот за бројот на лица кои се писмени е веродостоен. Ако за 132 260 лица е објавено дека не се попишани и дека за нив ќе се земаат податоци од административни извори, многу релевантно прашање е во кои бази има податоци за лица над 15 години за тоа дали се писмени или не, ако се знае дека определувањето на писменоста е согласно препораките и стандардите на ООН. Такви бази **нема** и логично е дека некој инпутирал податоци за овие лица, а и покрај тоа останало непознато за 45 174 други лица кои биле попишувани, ама изгледа не ги допишале, па останало непознато дали знаат да читаат и разбираат основни текстови.

Образовни карактеристики на резидентното население: Според објавените податоци за резидентното население на возраст од 15 години и повеќе според највисокиот степен на образование, по пол и по возраст повторно има високо учество на „непознато“ (45 174). Ова е истата бројка како онаа за бројот на лица за кои не се знае дали се писмени. Овој број е многу поголем од бројот на лица за коишто е непознат брачниот статус (30 338). Ова води до противречна состојба во која за „лица за кои се преземени податоци од административни извори“ за брачниот статус, за којшто не постојат никакви зборки на податоци, има многу помал број на непознато, отколку за образовните постигања (највисок степен на завршено образование), за коишто постојат голем број на извори на податоци.

Попречност: За 132 260 лица за кои се преземени податоци од административни извори нема податоци за попреченоста, за додатни 50 039 лица е „непознато“ дали имаат попреченост, а уште 14 481 „не се изјасниле“. Вкупно за 196 800 лица нема податоци дали имаат или немаат попреченост, индикатор што е изразено значаен за современите креатори на политики. Посебно е битно да се укаже дека за децата помали од 15 години за 28 007 лица за кои се преземени податоци од административни извори нема податоци за попреченоста, за додатни 49 879 лица е „непознато“ дали имаат попреченост, а уште 2 196 лица „не се изјасниле“. Вкупно за 80 082 деца од 311 347 (27 %) не е познато дали имаат попреченост. Не е јасна причината за вака високата застапеност на „непознато“ при попишувањето на овие состојби но зачудува што за околу за 196 800 лица нема информации дали имаат било каков степен на попреченост, а се учесници во образовниот процес, економски активни.

Економска активност на резидентното население: Пописните податоци за економската активност на населението се многу значајни затоа што треба да дадат веродостојни и детални информации за работоспособното и неактивното население според многу карактеристики. Пописот е единствен извор од кој се очекува да обезбеди целосен и квалитетен опфат на сите карактеристики на населението релевантни за мерење на нивната економска активност или неактивност. Дали пописот од 2021 година е таков извор на податоци? Објавените податоци за економската активност на населението се нецелосни, неспоредливи со другите извори на податоци за економските активности на населението и на тој начин отвораат сомневања за опфатот, квалитетот и веродостојноста на овие податоци. Ова е посебно загрижувачка состојба затоа што се однесува на 1 525 366 лица.

Во табелата 1 се прикажани податоци за 2021 година за економската активност на населението и тоа според објавеното од страна на Државниот завод за статистика во најновата публикација насловена како „Северна Македонија во бројки, 2022“ и во МАКСтат базата во која се наоѓаат податоци од Пописот на населението, домаќинствата и становите спроведен во 2021 година.

Табела 1: Економска активност на населението за 2021 според различни извори

	Публикација: Северна Македонија во бројки, 2022 (состојби за 2021) и МАКСтат	Попис на населението, домаќинствата и становите, 2021
Работоспособно население	1 682 800	1 525 366
Активно население	943 004	717 769
Неактивно население	739 796	807 597
Вработени	795 087	608 520
Невработени	147 917	109 249
Стапка на вработеност	47.2	39.9
Стапка на невработеност	15.7	15.2
Вработени во дејностите:		
Земјоделие, лов, шумарство и рибарство	91 506	30 074
Преработувачка индустрија	157 563	123 347
Трговија на големо и трговија на мало, поправка на моторни возила и мотоцикли	122 625	104 185
Градежништво	54 380	33 705

Ако се направи споредба на објавените податоци од истата институција вцашувачки се разликите. Пописните податоци за поделните категории споредени со податоците објавени за 2021 година, но од други извори, покажуваат огромни разлики и намалувања кај: работоспособното население, активното население, вработеноста и невработеноста измерени преку Пописот. Зголемено е единствено учеството на неактивното население во работоспособното население, а стапката на невработеност е речиси на исто ниво. Ваквите состојби предизвикуваат повеќе дилеми за веродостојноста на пописните податоци за економската активност на населението. Најпрвин, според Пописот 2021, за 39 048 лица на возраст од 15 години повеќе не се знае дали се дел од активното или од неактивното население и дали се вработени или невработени што секако влијае врз релевантноста на податоците за структурата на работоспособното население. Истовремено не е јасно од кои административни извори на податоци се преземени податоци за 132 260 лица за да се определи нивниот економски статус. Од оваа категорија на работоспособна возраст се 104 253 лица, па не е јасно од која збирка на податоци се најдени детални податоци за нивниот економски статус, занимање, дејност во која работат, за нивните активности за барање работа доколку не се вработени имајќи предвид дека според пописната методологија треба да се соберат податоци за вкупната вработеност и вкупната невработеност, а тоа значи и за формалната и за неформалната вработеност и за регистрираната и за нерегистрираната невработеност. Со сигурност може да се каже дека **нема** такви организирани и ажурни бази на податоци и сосема е валидна претпоставката дека за овие 104 253 лица се правени некакви импутации/разместувања во различни категории од активното и неактивното население. Лицата (39 048) кои се класифицирани како „непознато“ ја дополнуваат загатката дали пописот обезбедил веродостојни податоци за структурата на работоспособното население. За лицата кои се категоризирани како вработени презентирани се податоци за нивните занимања и дејностите во кои се економски активни. Изненадува драстичното потценување на бројот на вработени во дејностите: земјоделие, лов, шумарство и рибарство (за 61 432 лица), преработувачка индустрија (за 34 216 лица), во трговија на големо и трговија на мало, поправка на моторни возила и мотоцикли (за 18440), градежништво (за 20 675), споредено со бројот на вработени во 2021 по дејности според истражувањата кои ги спроведува ДЗС. Ова се само дел од дејностите во кои се ангажирани вработените но погоре спонатите дејности се оние во кои според истражувањата на ДЗС е највисоко учеството на неформалната вработеност. Големите намалувања на бројот на вработени во овие дејности го отвора прашањето дали со Пописот само делумно се опфатени вработените односно само формално вработените. Одговорот на ова прашање може да биде добиен но недостасуваат податоци за: образовното ниво на вработените, видот на вработеност, итн. Во недостаток на подетални информации од Пописот останува заклучокот дека податоците за работоспособното население не се целосни и веродостојни.

Заклучни согледувања

Од деталната анализа на досега објавените пописни податоци, може да се извлеат следниве клучни наоди:

- Во целина земено, за 392 866 лица наведени во вкупно попишани недостасуваат бараните податоци, освен неколку, коишто се содржат во ЕМБГ (датум и место на раѓање и пол).
- За 132 260 лица именувани како „Лица за кои податоците се преземени од административни извори“ во објавените резултати или нема никакви податоци или се претопени во другиот дел од резидентното население. Посебно индикативен случај е оној за припадноста на лицата на домаќинства, за што не постојат никакви административни извори.
- Не се обезбедени податоци од други извори за овие лица, што јасно се покажува со непостоењето на дезагрегирани податоци за оваа категорија во табелите со објавените резултати.
- Лицата подведени во категоријата нерезидентни (вкупно 260 606 лица), спротивно на законот и методологија, како и на статистичките правила, се распределени по општини во РСМ (најверојатно во местото пријавено како место на раѓање, а врз основа на информацијата содржана во матичниот број).
- Општо, во мнозинството табели има огромни пропорции на непознато, што ги прави резултатите неупотребливи за прецизни анализи.

Во заклучок може да се каже дека е направен пописен инженеринг за договорени политички цели, спротивно на сите статистички принципи и меѓународни стандарди. Податоците произведени на таков начин не само што не можат да бидат употребени за прецизни анализи и креирање политики, туку можат да нанесат огромна штета со нивната употреба.

Епилог

Пописите на населението се најмасовната статистичка активност. Најстариот постоечки попис на светот доаѓа од Кина за времето на династијата Хан. Пописот бил спроведен во 2 г. од новата ера и се смета за сосема точен. Тој го запишал бројот на жители од 59.6 милиони, на најголемата светска популација, коишто живееле во 12.4 милиони домаќинства.

Последниот попис спроведен во Република Северна Македонија пред една година треба да се смета за неточен. Податоците за бројот на населението, домаќинствата и становите се нецелосни, нерелевантни и неверодостојни.

На 20-ти октомври 2022 беше прославен Европскиот ден на статистиката со главно мото: „Statistics to understand and connect to society, in the search for truth“! Според ова мото најважна е потрагата по вистината, а во тоа треба да помогнат статистиките со кои може да се разберат податоците што ги произведува а се поврзани со потребите на општеството (разбирање, предвидување и планирање врз основа на веродостојни и точни податоци).

Мотивирана од европските статистички вредности ја започнав потрагата по пописната вистина и најдов дека дури и основните податоци соопштени од пописот спроведен во 2021 година не се ниту точни ниту веродостојни. Според тоа, како докажан експерт во областа на статистиката и демографијата, имам професионална должност да ја соопштам вистината дека тие податоци не се употребливи за доброто на општеството и нивната примена како да се точни може да донесе огромни штети. Најскапо чинат одлуките донесени врз основа на неверодостојни и неквалитетни податоци. Токму заради сериозните последици кои може да ги предизвика употребата на пописните податоци, мора во најблиска иднина да се организира и спроведе нов попис на населението, домаќинствата и становите **со целосно почитување** на меѓународните препораки и стандарди за пописи на населението.